

ב"ה

מזכרת

משמחת נישואין
של
הת' דוד ראובן וחנה
ווידרין

יום ג' שהוכפל בו כי טוב,
י"ז סיון, ה'תשס"ט
שנת הקהל

Memento

Wedding Celebration of
Dovid & Chana Vidrin

17 Sivan 5769 – June 9, 2009

Year of Hakhel

פתח דבר

אנו מודים לה' על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בנישואי צאצאינו למזל טוב, בשעה טובה ומוצלחת, היום יום ג' י"ז (בגימט' "טוב") סיון ה'תשס"ט – שנת הקהל.

התודה והברכה מובעת בזה לידידנו ומכירנו שיחיו אשר הואילו לשמוח איתנו יחדיו ביום שמחת לבנו, ולברכנו בברכת מזל טוב וחיים מאושרים בגשמיות וברוחניות.

בשמחה ובטוב לבב ולאות תודה והוקרה, הננו מכבדים בזה את כל הנוטלים חלק בשמחתנו מקרוב ומרחוק במזכרת המוגשת בזה (כפי מנהג אנ"ש לאחרונה, על יסוד התשורה שחולקה בחתונת הרבי).

מזכרת זו כוללת:

(א) מכתב הרבי לחתן וכלה.

(ב) כמה מהאגרות-קודש של אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, שבהן הוזכר סב-סבו של החתן, ר' זלמן ווידרין ז"ל, שעזר בזמנו לבניית מקוה וכו' עבור בית רבי, ואדמו"ר מוהרש"ב משבח עבודתו בין היתר. (אמנם בספר האגרות עצמו, לא מובא שמו הפרטי).

(ג) כתבה ב"כפר חב"ד" (גל' 612) – ראיון מרתק עם אבי-סבו של החתן, התמים ר' יצחק ווידרין ז"ל – שהי' תמים בישיבת תומכי תמימים שבעיר ליובאוויטש, וג"כ קיבל ברכה לאריכות ימים מאדמו"ר נ"ע, שראה זה במוחש..

(ד) במשך הראיון הנ"ל, נתגלו כמה הנהגותיו של אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, בהיותו עד בתור מתלמידי הישיבה במחיצת אדמו"ר מוהרש"ב – שכמה מהם הובאו אח"כ בסי' "הליכות ומנהגי ש"ק", (נלקט ונערך ע"י הרה"ת ר' מיכאל אהרן שי' זעליגסאהן; קה"ת, תשנ"ו). ולהדגיש הדבר, ראינו לנכון לצרף לכאן צילומי העמודים שבהם מופיע מעדותו של ר' יצחק ז"ל.

(ה) בסי' "ליובאוויטש וחייליה", הכולל שמות התמימים בליובאוויטש – מביאים אנו ממנו, הזכרת שמו של אבי-סבו של החתן, וגם שמו של אחד ממשפחת הכלה, ר' שמואל בוטוויניקוב ז"ל.

(ו) תמונה מהחסידיים בסמרקנד בשנים שלאחרי מלחמת העולם השניה, בה נראה כמה ממשפחת הכלה (מתוך כתבה ב"כפר חב"ד" לאחרונה, על חיי החסידים שם).

(ז) **בתור הוספה:** כתבה באנגלית, מעיתון "דה בוסטון גלוב" בבוסטון, אודות אבי-סבו של החתן.

הא-ל טוב הוא יתברך, יברך את כל הבאים להשתתף בשמחתנו ואת בני משפחותיהם בתוך כלל אחב"י בברכות מאלופות מנפש ועד בשר, ובקרוב ממש נזכה להייעוד של נשואי הקב"ה וכנס"י, ועד ל"שמחת עולם על ראשם", מתוך הרחבה ובריאות הנכונה בגשמיות וברוחניות, מתוך מנוחת הנפש והגוף. ונזכה זעהן זיך מיט'ן רבי'ן דא למטה אין א גוף ולמטה מעשרה טפחים, והוא יגאלנו.

בשם המשפחות

ווידרין – בוטוויניקוב

~ ~ ~

It has become customary, for the families of the Chosson & Kallah – based on the Rebbe's wedding practice – to share interesting family Rebbe-related memento with their guests.

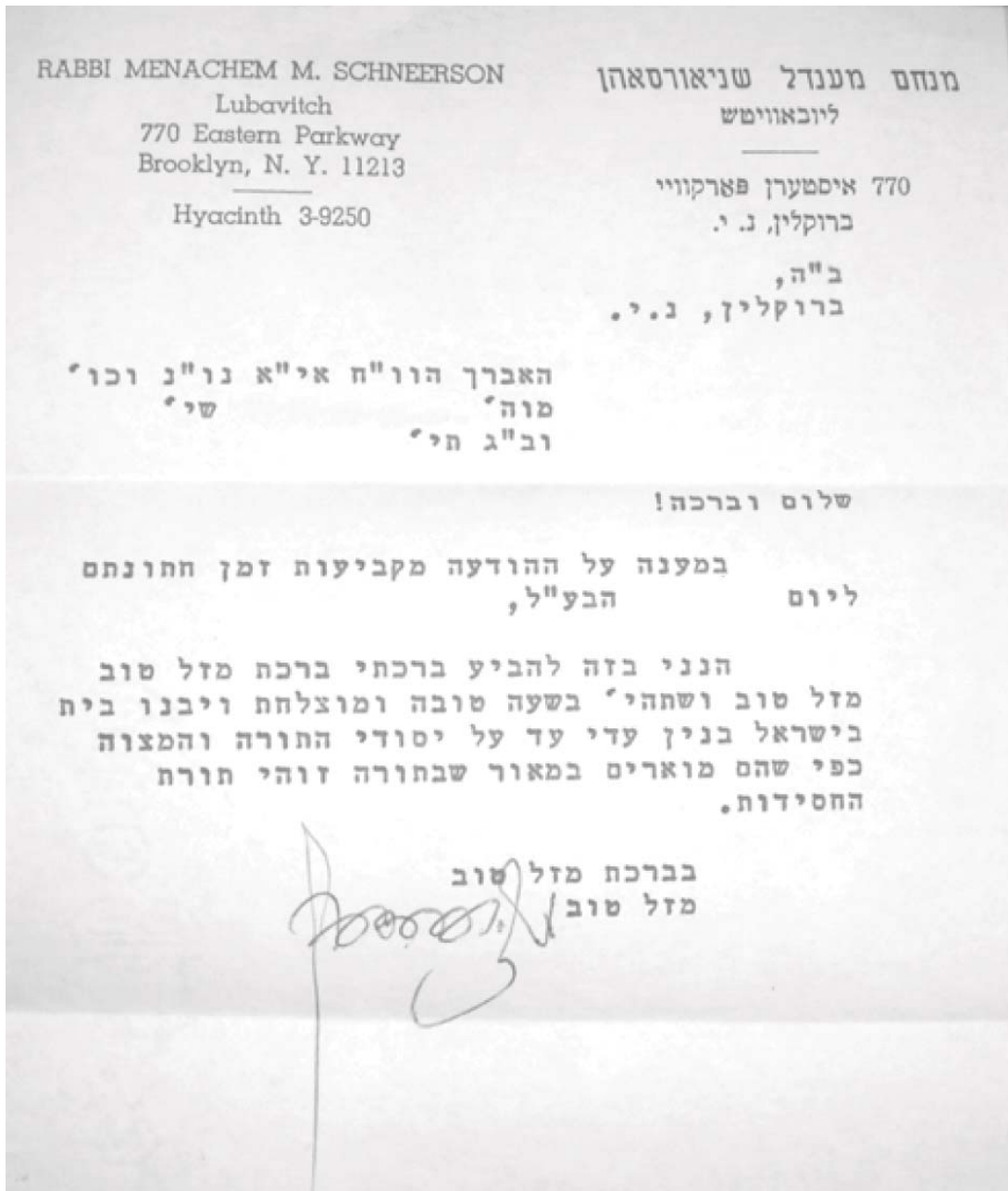
Included are: An interview (presented in Hebrew) with R' Yitzchak Vidrin z"l, the Chosson's great-grandfather, describing the life and times in the Russian town of Lubavitch in the beginning of the 20th century, at the Court of the 5th Lubavitcher Rebbe; A photo of the Chassidim in Samarkand, Russia in post-WWII years, featuring two relatives of the Kallah as well; amongst other interesting details.

For the benefit of the English-speaking public, also included is an article which appeared in "The Boston Globe" (January 9, 1994), featuring R' Yitzchak Vidrin.

Thank you for sharing in our Simcha!

~ Vidrin and Botvinnikov families

מכתב הרבי לחתן וכלה
The Rebbe's Letter to the Chosson & Kallah

Translation in English:

By the grace of G-d,
Brooklyn, New York

Greeting and Blessing:

In reply to your notification of the date of your wedding to take place with G-d's help [on].....

I send you herewith my prayerful wishes that it take place in a happy and auspicious hour, and that you build an everlasting Jewish home based on the foundations of the Torah and Mitzvohs, as they are illuminated with the inner light of the Torah, that is the Teachings of Chassidus.

With blessing of Mazaltov Mazaltov
/Rebbe's Signature/

כמה מאגרות-קודש אדמו"ר מוהרש"ב -
בהן מוזכר סב-סבו של החתן
*Several Letters from the Rebbe Rashab - mentioning
the Chosson's great-great-grandfather.*

קמט

אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע

א"צ

N 7 קבלתיו ג' כ"ט תמוז

ב"ה אור יום ג' דברי

בני יקירי חביבי יחי

כלתי הצנועה הכי תי נכדותי היקרות והנחמדות יחיו

ת"ל בעד החוה"ש כה לחי.

מכתבכם קבלתי לרוב עונג, ות"ל בעד שלומכם. א"א לי לכתוב
בפרטיות בתשובה על המכתבים, כי כבר השעה מאוחרת ועיף אני
מעבודת היום (אשר נשאר גם על מחר כו'), רק זאת שה ווידרין נזדמן
לפה, והוא בקי גדול בבנין מקואות ועשה הרבה, וע"כ הוא נוסע
לראסטאב בשביל זה, וכמובן יעשה הכל רק ע"פ הסכם הר"ר נטע נ"י,
הודעתי לך היום בטע"ג שוידרין נוסע לראסטוב בטח נתקבל, ואי"ה
במכתב הבא אכתוב ביתר הענינים.

א"צ

מקואות: ראה בזה לעיל אגרת א'פו, ובהנסמן בהערות שם.

ותקבלו החוה"ש והברכה מאדה"ש כאוות נפשכם ואביך וחותרך
וא"ז דו"ש מלונ"ח

שלום דובער

א'צא

8 קבלתיו ב'ו' מ"א

ב"ה יום ג' ער"ח מנ"א תרע"ח לפ"ק
סלאוויאנסק

בני יקירי חביבי יחי
כלתי הצנועה והכי תי נכדותי היקרות והנחמדות יחי

ת"ל בעד החוה"ש כה לחי.

מכתבכם ע"י פאלי ושמריי גו"א וע"י פאצט קבלנו לרוב עונג
ולשמחת נפשנו ות"ל בעד שלומכם הטוב, ושלו' יהי לכם ולנו תכה"י.

תמול כתבתי ע"י ווידרין בתכלית הקיצור כי לא הי' ביכולתי יותר,
ועתה הנני להשיב אי"ה על מכתביך. מכבוד חותרך ב"ד ומחוי' הרה"ח
יחי קבלתי ג"כ מכתב, הוא בעצמו אינו ראסטראיעט מזה כמו אתה,
מס' יעזור לו השי"ת ויהי לו אי"ה פרנסה בריווח ובכבוד, ואין לבטוח
כלל באדם רק בטח בה', השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך, הלא באמת
אין האדם עושה מאומה, כשם שאינו עושה את עצמו כך אינו עושה
לעצמו, הוא רק שליח מאת השי"ת הזן ומפרנס מזון רוחני ומזון גשמי,
וניתן להאדם הבחירה להעמיד עצמו באיזה דבר שיבחר וכמא' בדרך
שאדם רוצה כו'. וגם זאת חובת האדם לשקול בדעתו הניתן לו, את
הנהגתו וסידור עניניו (וישרות משקל השכל הוא מלמעלה כמ"ש כי ה'
יתן חכמה כו'), וכאשר השכל הישר מחייב כן יעשה ויבטח בה' כי הוא
הנותן לך כח לעשות חיל. ובטח יעזור לו השי"ת בזכות כ"ק אבותינו
רבותינו הק' זצוקללה"ה זי"ע.

א'צא

בדבר המקוה נסע ווידרין לראסטוב, ובטח ימסור לו הר"נ את כל הדרוש ע"פ הדין, וכאשר כתבתי שיעשה הכל ע"פ הסכם הר"נ דוקא, אמנם מש"כ לעשות המקוה בחדר הגדול בכדי שיהי מקום לדווארניק, איני יודע איי יהי אז מקום עבורו, הלא המעבר אל החדר הקטן הוא דרך החדר הגדול, וזאת א"א שיהי מעבר תמידי אליו דרך חדר המקוה, וסגור יהי, והשאלה איי יהי מקום לדווארניק כבר אמרתי, ואפשר שיהי בהקיך אשר שם, והיינו שלא נשתמש אנחנו בהקיך.

מש"כ בדבר הסידור שיהי לו חשבון מיוחד, כוונתי אשר מהמעות הפדיום מהסי לא ישלמו בעד הדברים השייכי אל הטיפארגראפיע, רק מה שהוציאו על הסידור.

ובדבר הטיפאגי חפצי למכור אותה, ורצוני להשאיר רק מאשין אחת מאותן שניקנו אצל סלאוואגראדסקי וחלק רביעי מהשריפט הנמצא, וכמובן אשר הקלישע מהסי אינו נכנס בהמכירה. וע"כ אני מבקשך לכנוס בדברים עם הקונה ע"י ווינאקוראוו, ומסת' יהי דרוש לך להתראות עם הקונה, והמקח אם באופן הנ"ל גם מקח זה טוב הוא, ואם יכולים ליקח יותר מה טוב, ואבקשך לעשות בזה.

מה שאתה כותב מהשליח הורויץ מסת' הוא אכתריאל, מה הי תוצאות ניקיטאווקי אם חסר מלמד, הוא צריך לראות אפשר יוכל להשיג מלמדי ממקום למקום, היינו כאלה שיתרצו להעתיק מושבם, ואפשר יכולים ליקח מלמדים מאותן שהיו בקאווקאז שנסעו משם, ובד"כ אפשר יכולים להשיג מלמדים מהתמימים.

משזלאבין מהר"מ אקסילי קבלתי מכי לכאן שנהניתי מאתו, הוא מחזיק את החדרים (חמשה חדרים, מאה ושלושים תלמידים), ועמד נגד כל המניעות ועיכובים ובמס"נ החזיק ומחזיק את החדרים, והתלמידים עושים פרי ת"ל, הוא נעשה בע"ח ביותר משני אלפי והוצי' החי' הן ט"ז מאות לחדש, ומבקש עזרה. שלחתי לו תמול (ע"י אברהם

בדבר המקוה: ראה לעיל אגרת א'פז, ובהנסמן בהערות שם.

הר"נ: היר נסע לערנער.

דווארניק: משרת הבית.

הסידור: . חשבון מיוחד: כדלעיל אגרת א'פז.

מהשליח: . אכתריאל: ראה לעיל אגרת א'פז.

משזלאבין מהר"מ אקסילי: היר משה אקסילרוד, שיסד חדרים בעיירה זלאבין שכיהן בה כרב. ראה בזה לעיל ח"ב אגרות תקיא"ב. וע"פ האמור כאן נראה שאגרת תקיב הנ"ל היא מערי"ח מניא תרע"ח ואגרת תקיא מערב חנוכה תרע"ט או תר"פ.

פאריז שהי' פה) אלף ר' (לבד הה' מאות ששלחתי לו ע"י ר"א קאפלאן)
והבטחתי לשלוח אי"ה בל"נ בכל חדש ג' מאות.

המכ' אני כותב ביום ד' ר"ח מנ"א, ועתה הגיע העת לילך ליקח
הבאד ואח"כ המאשאז, והסעודה ושינה קצת, ואח"כ האידין כו' . . .
ומסופק אני אם יהי' באפשרי לגמרו היום.

ב"ה יום ה'

תמול קבלנו מכתבך מיום ג', בדבר לעשות הבאסיין בבית, איני
יודע המעלה בזה, הלא בבית במהרה יותר יתקלקלו המים, וכשיהי'
בחצר איך יתערבו בו מים אחרים כאשר יהי' מכוסה בהמאסטאוואיע
והסילון המוליך הגשמים מהגג יכנוס בתוך הקרקע, כאשר עשוי בחצר
של ווייסמאן, ויהי' מכוסה מכל צד ופנה, והבארות שאו' טיקטינער
איני יודע הכרחיות שלהם, הוא א"ל שהבאסיין צ"ל ג' ארשין מכותל
הבית, וא"כ יהי' כמעט באמצע החצר נגד הפאדייעזד, עכ"פ קצהו,
ומשם ילך צנור משוך ביושר עד נגד החלון הקטן שבחדר הקטן (כאשר
חשבתי וחושב גם עתה שיהי' המקוה בהחדר הקטן) ומשם יסוב אל
המקוה, אמנם ווידרין נסע לראסטוב ובבקיאותו בעניינים אלו, בטח
ימצא אי"ה איך להמשיך המים באיזה אופן.

אך זאת אצלי לעיכובא שמהבאסיין להמקוה יהי' המשכת המים
כשיעור המשכה ע"ג דבר הבולע את המים, בכדי להכשיר החשש
מפתיחת הסתימה של הבאסיין בידי אדם, כאשר דברתי בפרטיות עם
הר"נ יחי', ולהחם המקוה הי' טוב שיהי' ע"י פאראויק קטן כאשר
הציע לי ווידרין. הי' נכון להזמין לזה גם את חן טוב שהוא יודע ג"כ
בענין זה.

האיד'ן: היהודים המחכים לדבר אתי, כדלעיל אגרת א'פס.

לעשות הבאסיין: בריכת מי הגשמים.

מאסטאוואיע: מדרכה.

פאדייעוד: כניסת החצר לעגלות.

לעיכובא . . המשכה: ראה בזה בארוכה לקמן — א'קא.

פאראויק: מיחס.

א'צב

9 קבלתיו ה' ט' מנחם אב

ב"ה יום ב' ו' מנ"א תרע"ח לפ"ק
סלאוויאנסק

בני יקירי חביבי יחי',
כלתי הצנועה והכי תי' נכדותיי היקרות והנחמדות יחיו

ת"ל בעד החוה"ש כה לחי.

מכתבכם ע"י ווידרין קבלנו לרוב עונג ות"ל בעד שלומכם הטוב,
המצאת ווידרין לעשות המקוה בהמרתף טובה וישרה היא שהמקום
שם מרווח יותר ובנקל יותר ונשאר המערכה התחתונה שאפשר
להשתמש בה לצורך דירה וגם לא יש חשש איזה לחות בבית, ותמול
בקר הודעתי בטע"ג הסכמתי ע"ז, ועם ר"צ לייבל מסרתי שהרצפה
שבין התחתונה והעליונה יעשה מצעמענט ביטאן. יתן השי"ת שילך
הכל כשורה.

בדבר סוכה חשבתי לעשות סוכה ג"כ בחצר, א' כי מסופק אני אם
יהי באפשר להעמיד שם שולחן לאכל שם ויהי השולחן וראשן ורובן
של האוכלים הכל בתוך הסוכה, ב' שיהי לפניך סוכה ולא תצטרך
לילך בכל פעם לשתיית טיי' וכה"ג למערכה העליונה, הג' גם בשביל
הבאים לברך על האתרוג שלא יצטרכו לעלות כולם למעלה, ולע"ע
צריכים לתקן את הסוכה העליונה ואח"כ נראה אי"ה, וצריכים
להמשיך חוטי העלעקטרי גם אל הסוכה, היינו שיהי לאמפע בהדופן.

בא' המכתבים כתבתי להמשיך מי הוואדא פראוואד בהדירה שלנו
בהקאראנדאר אצל הפאראדנעם חאד, בטח נתקבל המכתב.

א'צב

לעשות המקוה: ראה בזה לעיל אגרת א'פו, ובהנסמן בהערות שם.
שבין התחתונה והעליונה: שבין הבור התחתון להמקוה העליונה.
סוכה ג"כ בחצר: מלבד הסוכה שבקומה עליונה.
בא' המכתבים כתבתי: לעיל א'פח.

א'צה

12 קבלתיו ט"ו מנ"א

ב"ה יום ב' י"ג מנ"א תרע"ח לפ"ק
סלאוויאנסק

בני יקירי חביבי יחי
כלתי הצנועה והכ' תי' נכדותיי היקרות והנחמדות יחיו

ת"ל בעד החוה"ש כה לחי.

מכתבכם מיום ד' קבלנו לרוב עונג ות"ל בעד שלומכם הטוב, ג"א קראתי במכ"ע פריאזאוו קריי שהועמד הגליל תחת אסאדנא פאל', והאיסור לבוא יכול להיות שיתבטל בקרב, מ"מ צריכים להשיג עבורינו תעודה שאנחנו דיירי ראסטוב ולשלוח לנו למען שלא יהי עיכובים ח"ו לכניסתנו בעזרתו ית', בפאליציע (אם ישנה) ניכר שאנחנו זה שנה שלישית בראסטוב, ואחרי עשיית הקופצע על הב"ח בעזרתו ית', עפ"ע בנקל יהי אי"ה להשיג עבורינו תעודה (נדרש כמו"כ בעד המשרתות). במכ"ע הנ"ל נו' 88 מיום 1906 נאמר שבאופראוולעניע קאמידאנט נותנים תעודות לאותן המגישים דוקאמענטין הדרושים לזה, בטח תשיג אי"ה התעודה ...

בטח יודיע גו"א לשאפאש' ולמעלניק שיבואו לנאטריוס לגמור אי"ה הקופצע, כי הזמן הוא היום או מחר, ויתן השי"ת שיהי בהצלחה.

ווידרין א"ל שהמלאכה בראסטוב היינו הבאסיין והמקוה ישתהה ג' שבועות ודאי, וכאשר כתבת שישתהה רק ב' שבועות צריכים להודיע לוידרין שלא יהי מניעה מצידו, גם בבית המקוה יהי נצרך להעמיד אמבטיא, וממילא צריכים קאטיאל קטן למים חמים שיתחמם ע"י פארע מהפאראוויק.

ונא לכתוב לנו בכ"ע משלומכם הטוב. יכול להיות לפי השמועה שיעמדו הפאייעזדין מלילך, ומסת' תדעו מזה, ואז לא למותר יהי לשלוח טע"ג לעתים ...

ותקבלו החוה"ש והברכה מאדה"ש כאוות נפשכם ואביך וחותרך וא"ז דו"ש מלונ"ח תכה"י

שלום דובער

א'צה

אסאדנא פאל': עוצר.

הקופצע על הבי"ח: שטר קנין על בית החומה.

עפ"ע: על פי ערך.

אופראוולעניע קאמידאנט: שלטון צבאי.

גו"א: העויד גורארי, דלעיל אגרת א'פו.

המלאכה בראסטוב: בניית המקוה, דלעיל אגרת א'פו, ובהנסמן בהערות שם.

באסיין: בריכת מי גשמים.

קאטיאל: מיחם.

פאראויס: מיחם.

הפאייעזדין: הרכבות.

זיכרונות

"עברו כשמונים שנה אבל את הי"ט כסלו ההוא בליובאוויטש אני זוכר כאילו היה אתמול"

לפני כשנה וחצי הגיע מרוסיה והתיישב בבוסטון התמים ר' יצחק הלוי וידרין שליט"א. "עשרות שנים הייתי מבודד" הוא מעיד על עצמו, אבל ב"ה לא נס ליחו והלחלוחית שספג בליובאוויטש חיה ותוססת בו. "לשמוע את ר' יצחק וידרין שר ניגון", מספרים אנ"ש והת' בבוסטון, "זה בדיוק כמו לשמוע את החסידים שתמיד היו באווירה חסידית מושלמת"... * התל' השלוחים נוהגים לבקר אצלו מפעם לפעם והם רשמו מפיו קטעי זיכרונות המוגשים בזה בפרסום ראשון (כפי שנרשמו מפי המספר, הקרוב לבן מאה לאויו"ט, מבלי לערוך להן השוואות ומקבילות עם מקורות אחרים), בתודה לכותבי הרשימות ובתקווה שבעתיד נביא רשימות נוספות מעין זו מזיכרונותיו של ר' יצחק שליט"א

מאת הת' השלוחים בישיבה גדולה בבוסטון

מומחה בבניית מקוואות שידע היטב את העבודה ולכן ידעתי מה קורה. באותה תקופה היו ברוסיה ערים רבות שלא היו בהן מקוואות, והיה צריך לנסוע רחוק לעיר הסמוכה שהיה בה מקווה. זו הייתה טירחה גדולה מאוד והנושא דרש טיפול מיד.

לאותה אסיפה הגיעו רבנים מכל הערים שמסביב, גדולות וקטנות שלא היה בהן מקווה, וכתוצאה מהדיונים וההחלטות שהתקבלו בכינוס, הוקמו אחר-כך מקוואות ברוב הערים והעיירות.

עם הרב רפאלוביץ בראש-השנה

זכרונות רבים מילדותי בקרמנצ'וג קשורים

הוועידה הפעילים היה הגאון החסיד ר' דוד-הירש חן, אביו של הגאון החסיד ר' מענדל חן. הוא היה כבר זקן, בן 70 בערך. במשך שהותו בקרמנצ'וג הייתי מעין משרת אצלו, ובמילים אחרות, הייתי נכנס ויוצא אצלו לדעת אם הוא צריך משהו וכי. לא פעם עמדתי בצד וראיתי אותו מתפלל... אני זוכר מכינוס הרבנים גם את בנו ר' מענדל חן. בלילה התאספו כל הרבנים במלון ור' מענדל חן אמר מאמר חסידות, אחר-כך החלו בדיונים שלשםם זימו את הכינוס.

האסיפה דנה בעיקר בנושא המקוואות ואני זוכר את רבי לוי-יצחק מדבר בנושא בנוכחות קהל גדול יחסית.

ליעצמי הייתה התמצאות בנושא, כי אבי היה

ראיתי את אביו של הרבי

נולדתי בקרמנצ'וג ברי"ח מרחשוון בשנת תרנ"ה או תרנ"ו (ב'30 בספטמבר בשנת 1895 או 1896 למנינים) וגרתי שם עם הורי עד המלחמה השנייה.

אחד האירועים הזכורים לי משנות ילדותי בקרמנצ'וג, היה ביקור אביו של כ"ק אדמו"ר שליט"א באסיפת הרבנים שהתקיימה בקרמנצ'וג כשהייתי בן 14 או 15.

מאותה אסיפת רבנים זכורות לי היטב כמה דמויות. קודם-כל אביו של הרבי שליט"א, שהיה אז רבה של יקטרינוסלב. ראיתי אותו והרושם שהותיר בי נשאר בי עד היום. אחד ממשתתפי

לדעת את שמות המשפחה...

מצבי הכלכלי היה טוב. לא אכלתי במטבח הישיבה בגלל שאבי ע"ה היה שולח לי כסף ויכולתי לקנות אוכל בעצמי. האכסניה שלי היתה אצל ר' חוניע מרוזוב המפורסם והכסף שקיבלתי מהבית הספיק לשלם לו כל חודש (משהו כמו 12 או 15 רובל). אגב, לא הייתי היחיד שגר אצלו. פרט לי התגוררו אצלו עוד כמה בחורים בשניים-שלושה חדרים. כמעט בכל בית בליובאוויטש גרו בחורים מהישיבה.

ר' חוניע מרוזוב היה גבאי אצל הרבי הרש"ב ואצלו בבית היו עושים צמר לציצית. נשים היו יושבות לטוות את הצמר, לעשות חוטי ציצית וטליתות קטנות וגדולות.

ר' חוניע היה ממקורבי הרבי נ"ע. כשנולד לר' חוניע בן, הרבי רש"ב נ"ע בא לביתו והיה הסנדק. נכחתי באותה ברית. גם המוהל היה ליובאוויטשער. אגב, בליובאוויטש היה אז גם סופר ליובאוויטשער וגם בתים-מאכער ליובאוויטשער שעשה בתים ביחד עם המעברתא. הוא היה ידוע כמומחה לעשות את התפילין כך שיהיו מעור אחד עם המעברתא.

בי"ט כסלו הידוע

אחרי שנה בליובאוויטש שלחו אותנו ללמוד בישיבה בשצ'עדרין שהיתה מחלקה של ליובאוויטש. ראש-הישיבה היה שאול-בער [הרב החסיד ר' שאול-דובער זיסלין ז"ל] והוא היה גם המשפיע.

בשצ'עדרין למדו כבר "פארזיד". שם היה המעבר מלימוד בשיעור ללימוד "פארזיד".

חזרתי לליובאוויטש בתרע"א או תרע"ב והמשכתי ללמוד במשך שנתיים. למדנו אצל המשפיע ר' גרונוס תניא ולקוטי-תורה. שיעור בנגלה לא היה לנו כבר שהרי למדנו "פארזיד", אך כולם, גם הבחורים המבוגרים, היו שומעים את שיעורי החסידות של ר' גרונוס. כשאני-לעצמי אהבתי יותר ללמוד נגלה ובין חבריי הייתי שייך יותר לבעלי הנגלה מאשר ל"משכילים" ו"עובדים".

בימי שישי הרבי הרש"ב היה נוהג להיכנס לפני קבלת-שבת לומר מאמר, והנוהג היה שלמחרת בבוקר היו "חזרות" ולאחר-מכן היינו מגיעים להתפלל בזאל. היו כאלה שערכו "חזרה" נוספת ביום השבת לפנות-ערב אבל אנחנו הצעירים היינו עוסקים באותו זמן בניגונים, היינו שרים למשל את הניגון של הרבי הרש"ב – כמו זה... [מנגן].

אחד הזכרונות הבולטים שנותרו לי מימי ליובאוויטש הוא י"ט בכסלו המפורסם בשנת תרע"ב.

י"ט כסלו חל אז ביום שישי ובמוצאי-שבת אחרי הבדלה הרבי נכנס לזאל וישב עד הבוקר, עד אור ראשון של יום ראשון. כשנכנסו ואמרו לרבי כמו שכתוב בהגדה "הגיע זמן קריאת שמע של שחרית", הרבי הגיב: "סיאיז גוט צו נעמען א ביסל משקה"...

בכלל, מדי ראש-השנה היו מגיעים לרבי אלפי חסידים אבל גם באותו י"ט כסלו היה קהל גדול במיוחד.

הרה"ח ר' יצחק וידרין מעיין בספר בביתו ברוסיה. התמונות בכתבה זו צולמו ע"י ר' איצ'ה לויזון לפני כשנתיים ברוסיה

לברר אצלם מה העניין אמרו לי: "שאי" ורמזו לי לשתוק. הבנתי שהסוו אותו כחולה ועקבתי אחריהם. ראיתי שלקחו אותו לתחנת-הרכבת, קנו לו כרטיס בתא נפרד ושלחו אותו לחרקוב. מאוחר יותר שמעתי שמחרקוב נסע לארץ-ישראל. התברר שעשו לו בדיוק כפי שעשו בשעתו לרבי יוחנן בן זכאי בירושלים הנצורה...

תמים בליובאוויטש

קרמנצ'וג היתה כידוע מבצר של אני"ש. היו בה חסידים רבים והושפעתי מהם מאוד, בעיקר מה"חזקים" שבהם כמו משפחת גוראריה, ובהשפעתם נסעתי בגיל 15 או 16 ללמוד בליובאוויטש.

בבית עודדו אותי. היה ברור שאלמד בישיבה והשאלה היתה רק באיזו. בתחילה דיברו בבית שכדאי לשלוח אותי לישיבה בקובנא, אך מצד אחד ביקשתי ביוזמתי להישלח דווקא לליובאוויטש. בנוסף לכך, היה לנו ממילא קשר לליובאוויטש ע"י אחד מבני המשפחה שהיה חסיד. אבי חיכה אם כן להזדמנות, וכשאחד החסידים מקרמנצ'וג נסע לליובאוויטש, ביקש ממנו לקחת אותי איתו ולהשיג לי עלי בדרך.

כשהגעתי לליובאוויטש קיבלו אותי מיד לישיבה (כעבור שנים ראיתי ששמי מופיע ב"ספר התמימים") והכניסו אותי מיד לשיעור בגמרא חולין. שיעור זה היה יותר גבוה מה"חדרים" אבל נמוך יותר מה"זאל" שם היו לומדים "פארזיד", כלומר שכל אחד למד לעצמו. חסידות עוד לא למדנו. בימים ההם ר' יעקב-ברוך היה אחראי על נגלה והמשפיע ר' שילם על חסידות. כך קראו להם. פשוט. יעקב-ברוך ושילם. אצל חסידים לא נתנו תארים ובאותם ימים לא כל-כך הקפידו

בהרב יצחק-יואל רפאלוביץ רבם של חסידי חב"ד בעיר, שהיה גם חסיד גדול וגם גביר גדול. מקרה אחד מיוחד נחרט בזכרוני מהתקופה שהייתי כבר בחור.

באחד מלילות ראש-השנה – הדבר היה כבר בשלטון הבולשביקים – ישבתי ולמדתי בבית אבי ליקוטי-תורה לעצמי, והנה שמעתי שדופקים בדלת. מובן שפחדתי מאוד והיססתי אם ללכת לפתוח. הצצתי דרך האשנב והנה ראיתי את הרב רפאלוביץ ולידו השוחט ר' מענדל ינובסקי. התפלאתי מאוד משום שהשעה היתה כבר 12 בלילה.

לאחר שהכנסתי אותם והערתי את אבי החלו לשוחח. הרב רפאלוביץ ישב ושתק וינובסקי סיפר לאבי ששמע מאחורי הפרגוד שרוצים "לקחת" את הרב – ולאן אפשר להימלט עכשיו בחגי – "אתם שכנים של הרב, אז החלטנו לבוא אליך".

מובן שאבי הסכים מיד והרב אכן התחבא אצלנו בבית בראש-השנה. לאבי היה בית פרטי ונתנו לו חדר. כשאני לעצמי, נוכחותו של הרב בביתנו היתה חגיגה. בבוקר נשארתי בבית ולא הלכתי לבית-הכנסת כדי להיות עם הרב, ואני זוכר כמה עגמת-נפש היתה לו באותו יום. הוא אפילו התבטא: "אה... אני יצחק-יואל, הרב... ובמקום ללכת לבית-הכנסת אני צריך לשבת אצל זלמן וידרין בבית". אחר-כך ביקש ממני שאתקע לו את התקיעות, וכדי להיות בטוח שיצא ידי חובה ביקש ממני לחזור ולתקוע כמה פעמים.

במוצאי-יום-טוב באו כמה מיהודי העיר ולקחו אותנו מביתנו. זמן קצר אחר-כך ראיתי אותם נושאים אותנו במיטה כאילו היה חולה וילדיו הולכים מסביב. נבחלתי מאוד אך כשניסיתי

הרה"ח שאול-זוב זיסלין

הייתי הולך גם בשאר הימים ולפעמים גם למנחה וערבית.

אם לדייק, הייתי בעצם הלוי היחיד, והייתי עומד תמיד ליד הבימה. אני מדגיש זאת, כי כוהנים היו הרבה...

אגב, זכור לי שהרבי היה עולה לתורה לבד, מבלי שיקראו לו. כך היה גם בשבת, כשהיה עולה למפטיר. הרבי היה עומד מצד ימין, בדרום מזרח, ובנו הרבי הרייץ היה עומד מאחורי העמוד, בצפון, שם היה מקומו הקבוע. זה היה בזאל הקטן, לא בבית-הכנסת הגדול.

כשהרש"ב היה מגיע לבימה מובן שהייתי זו הצידה בדרך-ארץ, ואז היה מושך אותי ביד ומכוון אותי בתנועת ידו שאגש לקרוא...

לפעמים יוצא לי לקרוא בתורה בבית-הכנסת כאן בבוסטון, וכאשר אני מביט על כך שבאמריקה יש יהודים זקנים שאינם יודעים איך עולים לתורה או לומר ימי שביד' לחולה – אני חוזר וחושב על ליובאוויטש...

נסיעה בעקבות מברק

בתור תמים שלמד בליובאוויטש אספר לכם גם על הרבי רייץ. בכלל, כולם ראו שבין האב והבן יש קשר מיוחד במינו, יותר מכל אב ובן. במאמרים של ליל שבת הרייץ היה עומד מול הרש"ב: הרש"ב היה יושב על כיסא, הציבור עמד מסביב והרייץ עמד ממול. עיני הרש"ב היו פקוחות והוא הביט ברייץ כל זמן שדיבר. היה נראה כאילו הוא מדבר במיוחד אליו.

בדרך-כלל, היחס של הבחורים לרבי רייץ שהיה מנהל הישיבה היה בכבוד ובמורא ולא תמיד היה לו קשר ממש ישיר ורצוף עם הבחורים. אני למשל הייתי פונה אליו רק כשנאלצתי לנסוע הביתה ליום-טוב. הייתי בן יחיד והורי היו שולחים אלי מברק שאגיע אליהם הביתה. במקרים אלה נאלצתי תמיד ללכת לרייץ ולקבל את רשותו. תמיד חששתי קצת אבל לבסוף היה אומר: "א טעלעגראמע, נו, פאר..."

הרה"ח מנחם-מענדל חן

בכסלו או בשמחת-תורה שרו פעם תנועה לא-נכונה בניגון הזה, והרבי הרש"ב הפסיק אותם באמצע הניגון, תיקן והורה איך לנגן נכון. הנה תשמע [מנגן]. איני זוכר איך ניגנו לפני התיקון. אני רק זוכר שהתיקון היה בבבה השלישית, ומה שניגנתי כעת היה הניגון עם התנועה המתוקנת.

* אמרת שהיית אחד המנגנים. הייתם ממש קבוצה מאורגנת?

– היינו הרבה מנגנים אך לא היה משהו שהיה אחראי על הניגונים, מה שקוראים היום "מנהל מוסיקלי" או מנצח. ובכל-זאת, היה משהו מהארגון כי בייט בכסלו למשל הנגנים לבשו סרטים אדומים מנייר שנכתב עליהם "כת המנגנים".

אני-עצמי הגעתי לחברות ב"כת המנגנים" משום שכבר בבית הייתי מנגן. מילדותי הייתי בעל-קורא וידעתי היטב להתפלל, הייתי מתפלל למשל בימים הנוראים.

* גם בליובאוויטש היית בעל-קורא?

– היו זמנים, בעיקר בחורף, שכאשר הרבי רש"ב היה מסיים להתפלל שחרית בשעה מאוחרת, היה מתפלל מנחה מיד אחר-כך ואז הולך לעשות קידוש בבית אמו. כיוון שהייתי גם בעל-קורא וגם לוי, נקראתי פעמים אחדות באותן הזדמנויות להיות הלוי שקורא בתורה. אני זוכר שהתביישתי מאוד לגשת לקרוא וגם לעלות לתורה ולומר "ברכו" בפני הרבי, אך הוא עודד אותי ולקח אותי בידו...

התפללתי אצל הרבי הרש"ב במניין והייתי הבעל-קורא בימי שני וחמישי גם כאשר היה באבל על אמו הרבנית רבקה. אגב, פעם אפילו יצא לי לדבר איתה. הרש"ב היה נוהג ללכת אליה לעשות הבדלה, ולא פעם היינו מצטרפים אליו כדי לשמוע את ההבדלה שלו.

בכל אופן, הייתי מתפלל אצלו את כל תפילת שחרית. נקראתי להשתתף באותו מניין כי היו צריכים לוי. הרבי היה עולה לשלישי ואני הייתי עולה לוי. ומאחר שהייתי הולך בימי הקריאה,

הרה"ח הרב יצחק-יואל רפאלוביץ

אני זוכר שהרבי דיבר אז על ד' מדרגות – צדיק, חסיד, תמים וישר. אני מיצר על כך שבשעתו כתבתי לעצמי את דברי הרבי מילה במילה, אבל הדפים נאבדו כשברחתי בשנות המלחמה.

הרבי דיבר כל הלילה, כשהוא עושה הפסקות מפעם לפעם לניגונים ולריקודים... מרוב צפיפות רקדנו גם על השולחנות, וכשהפסקנו הרבי המשיך בדבריו, הציבור כולו עומד מסביב לו, אלה עומדים על השולחנות ואלה נשענים עליהם. היית עלול לחשוב שבהמולה כזו לא ישמעו את הרבי, אך מצד אחד הרבי דיבר בקול כדי שישמעו אותו ומצד שני כל המוני החסידים שמרו על שקט מוחלט וכך שמענו כל מילה. אני זוכר שהחסיד הידוע ר' שמואל גוראריה (שהיה מאלה שהשפיעו עלי בשעתו להתקשר לחב"ד) ראה שאני נשען על השולחן ונשענים עלי עוד כמה וכו', צחק ואמר: אספר זאת לאביך...

את הקאשע, אגב, אכלו באותו י"ט כסלו ביום ראשון בערב, למרות ש"ט בכסלו היה כבר ביום שישי. אף אחד מהחסידים לא נסע משם לפני שאכל את הקאשע. זה היה הסדר – שבי"ט בכסלו אוכלים גרעצנע קאשע. איני יודע מדוע. גם לפני הרבי היו נותנים מהקאשע.

אני זוכר מעט מאוד מדברי החסידות ששמעתי מהרבי רש"ב, אבל אני זוכר היטב את הניגונים [מנגן]. כמו שאתה שומע, לא שכחתי אף הגה, אבל אין פלא בכך כי הייתי מהמנגנים, לכן אני זוכר... בכלל, כל פעם שאומרים "לחיים" (ולומר "לחיים" זה אף פעם לא מיותר...) אני חוזר ונוכר בהתוודעויות בליובאוויטש ובניגונים. לכל הניגונים שניגנו שם היו שמות וידעתי את כולם. אולי שמעת למשל את הניגון של אדמו"ר האמצעי? [מנגן ניגון זה, אחר עובר ומנגן ניגון הכנה, אחר מפליג לניגון רוסטוב ובאמצע עובר לניגון אחר ואז מסיים בניגון שמחה].

כן, באותו י"ט בכסלו ניגנו הכול. ניגנו את "פדה בשלום" – אתה בוודאי מכיר אותו – וניגנו את ניגון אדמו"ר הזקן. באותו י"ט

הרה"ח ר' יצחק וידרין

הרבי יצא אליו, אל כל ה"פריזיוניקעס", ואיחל לכולם שישתחררו מידי הגויים. היינו אז כמה בחורים שקיבלו צו להתייצב והרבי יצא אלנו עם הקיטל והטלית ואיחל לנו "איר זאלט זיך אויסלייזן פון די גויישע הענט". עד היום אני זוכר את המילים.

זו היתה אחת ההזדמנויות שבהן תואר פניו הקדושות של הרבי נ"ע נחרט בזכרוני. היה לו זקן לא גדול במיוחד בצבע צהוב-אדמדם והוא היה מסתכל בלי משקפיים, כך שיכולת תמיד לראות את עיניו...

וכשראית את הרבי מקרוב פעם אחת, תמיד רצית לראות אותו שוב ושוב. באותו תשרי החלטנו לראות את הרבי בהקפות בכל-מחיר. אני אומר "בכל מחיר" כי נעלו את הדלת ולא נתנו לנו להיכנס. מה עושים? – הזזנו מעט את הסכך של הסוכה, טיפסנו לתוך הסוכה דרך הסכך וקפצנו לתוך הסוכה ישר על השולחן. מובן שהרש"י לא היה אז בסוכה אלא בחדרו כי הזמן היה כבר שמחת-תורה, אבל ידענו שדרך הסוכה יכולים להיכנס לבית... בסופו-של-דבר לא הפסדנו. ההקפות החלו רק בשעה 4 לפנות בוקר וראינו את הרבי.

באשר לצבא, בזכות הברכות של הרבי, בבדיקות הרפואיות מצאו אצלי משהו והוועדה כתבה לי פטור. באשר לאריכות הימים, אתה רואה אותי במרעניך...

הנשמה נשארת כאן

היה לי גם ניסיון להיכנס ליחידות שלא הצליח. הדבר היה לאחר שקיבלתי מכתב מהבית עם בקשה להיכנס ליחידות ולשאול את הרבי

הברכה לאריכות ימים

לא סתם אני מופלג בשנים. תודה לקב"ה, קיבלתי ברכה לאריכות-ימים מהרבי רש"י. הוא

מובן שהמשכתי לשמור על הקשר עם ליובאוויטש גם לאחר שעזבתי את הישיבה. פעם אחת הגעתי אל הרבי רש"י לליובאוויטש עם גיסי ושהינו במחיצת הרבי מערב ראש-השנה עד אחרי סוכות. המשכתי לשמור על הקשר גם כשהרבי נסע לרוסטוב, וביקרתי אותו לפחות פעמיים-שלוש.

אינני זוכר מתי שמעתי על פטירת הרבי הרש"י, אבל ברור לי שלא הייתי בקרמנצ'וג בעת ההסתלקות כי אז הייתי שומע על כך מיד. אימות לסיפור על פטירת הרש"י שמעתי מאבי שהיה אז ברוסטוב, לאחר שבנה שם את המקווה עבור הרש"י.

אבי היה מומחה לבניין וכשהרבי רש"י שהה ברוסטוב, גייס אותו לבניית מקווה של מי גשמים. בליל ערב ראש-השנה הראה אבי לרבי הרש"י מה בנה ואמר לו: "רבי, עכשיו זה תלוי בכס". הרבי שאל: "מה זה תלוי ב?" ואבי ענה לו: מקווה כבר יש, עכשיו צריך גשמים.

ואז ראינו עוד פעם את כוחו של הרש"י. עוד באותו ערב ירדו גשמים, ממש מבול, ומילאו את המקווה...

אני זוכר שהפעם הראשונה שהרבי הרש"י השתמש במקווה שאבי בנה היתה למחרת, בערב ראש-השנה, לפני שהלכו לסליחות "זכור ברית". אני-עצמי עברתי הרבה חוויות חסידיות בזכות עבודתו של אבי בבניית מקוואות. כשאבי בנה מקווה בעיר האדיטש, נסעתי אליו וביקרתי באוהל של אדמו"ר הזקן. אם כבר מזכירים

הוראת הרבי הצילה את חיי

בתקופת שהותו של הרבי הרש"י ברוסטוב, קניתי כמות מסחרית של טבק. ההסדר היה שאפקיד את הכסף בבנק לפקודת המוכר ואקבל את הסחורה תמורת הקבלה.

פעלנו לפי ההסכם, שילמנו בבנק, קיבלנו את שקי הסחורה וכשפתחנו אותם בבית לא היה בהם עלה אחד של טבק. היו שם רק אבנים ועצמות. או שרימו אותנו מלכתחילה או שגנבים שדדו את הטבק במחסן ושמו במקומו מה ששמו.

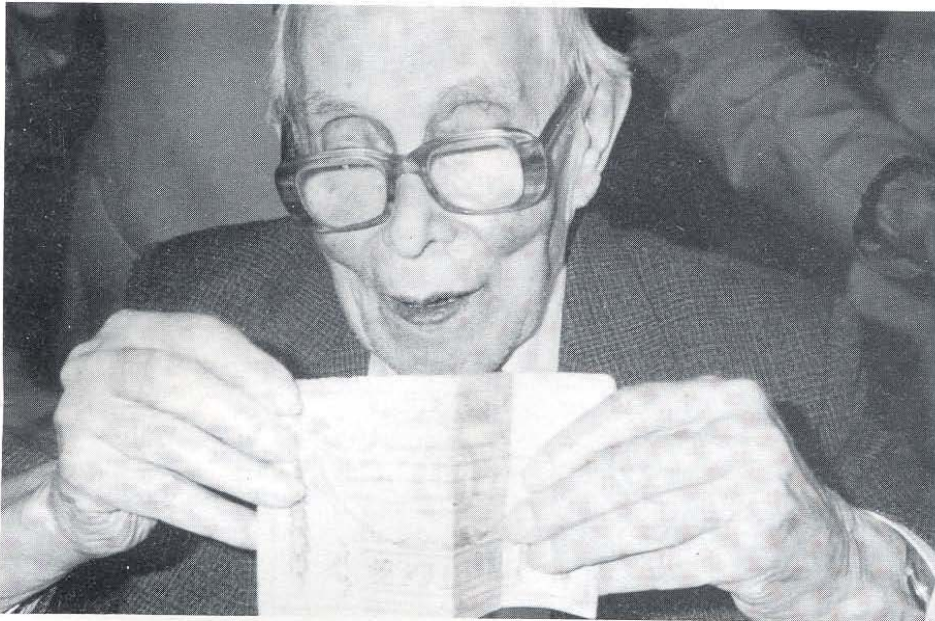
הלכתי מיד לרבי רש"י וסיפרתי לו את כל הסיפור. הדרך היחידה להציל את הכסף, היתה לנסוע לאדם שעשיתי עמו את העיסקה ששהה אז בקרים שלחופי הים-השחור – נסיעה די ארוכה ומסוכנת.

כשסיימתי את הסיפור, הרבי הרש"י הורה לי חד-משמעית שלא לנסוע. זמן קצר לאחר-מכן פרצו באזור קרבות וקרים עברה לשלטון אחר.

כאן עלי לעצור לרגע ולהסביר שבאותו זמן היתה מלחמה בין הקוזקים ה"לבנים" לבולשוויקים ה"אדומים". מפקד ה"לבנים" היה הגנרל דניקין, שונא יהודים ידוע, שערך בנו לא מעט פוגרומים עם הקוזאקים שלו. זמן קצר לאחר שרומיתי בעיסקת הטבק, כבש דניקין את קרים והגבול עבר בין קרים לרוסטוב. בקרים שלטו דניקין וה"לבנים" וברוסטוב ה"אדומים" של לנין. היה ברור שאילו הייתי נוסע לקרים הייתי נורה למוות. ההוראה של הרבי הצילה את חיי.

נתן לי את הברכה כשהייתי צריך להתייצב לצבא, "פריזיוו".

הייתי אז בראש-השנה בליובאוויטש ונכנסתי ליחידות בתור "פריזיוניק". זו היתה כעין יחידות "פרטיות". בערב יום-כיפור, ממש לפני כל-נדר, היה ברור שמוסר נסענו כעשרים אנשים מקרמנצ'וג לאוהלים בליובאוויטש. באותו זמן כבר לא היו יהודים בליובאוויטש, איתרנו רק בקושי את מצבות הצמח-צדק והמהר"ש ומצאנו שבית-כנסת שעמד קודם במקום נהפך לחורבה.

הרה"ח ר' יצחק ויזרין מציג 10 רובל שקיבל מכו"ק אדמו"ר מוהרש"יב ני"ע ברוסטוב

המצוות. במידה מסוימת אני יכול לומר על עצמי – "עם לבן גרתי" ובכל זאת "יתרי"ג מצוות שמרתי". ב"ה, הקב"ה נתן לי את הכוח לכך... כן, היו צריכים באמת הרבה כוחות לשמירת מצוות באותה רוסיה, אך ליובאוויטש נתנה לי את הכוחות הללו. ליובאוויטש נטעה בי הרבה. מה שראיתי ושמעתי העניק לי כוחות לעבור את כל הצרות. הרי היו הרבה צרות מהשלטונות. היה אסור לעשות שום דבר הקשור בתורה ומצוות וכשעשית היית צריך להישמר. אפילו אם נעדרת מהעבודה ביום-כיפור היו מפטרים אותך... זו היתה גלות, גלות שנמשכה שבעים שנה... עמדתי בה רק בזכות מה שקיבלתי בליובאוויטש של אז ומה שהיו שולחים לנו מליובאוויטש של היום. למשל, הביקורים של הרב החסיד ר' דובער ליווי ע"ה בשליחות הרבי שליט"א שמאוד חיזקו אותנו. היתה סכנה מוחשית להיפגש אתו, אבל הוא היה שליח של הרבי ולא ויתרנו. מבחינתי, הגלות הזו נגמרה רק כשיצאתי מרוסיה לפני כשנה וחצי. עכשיו אני חושב רק על כך שאני ב"ה ניצלתי משם ונמצא כאן. עכשיו אני רוצה רק בדבר אחד – שהרבי ימצא את רפואתו, שיהיה בריא, וכל שבת אני עושה עבורו 'מי שירך' באמת, עם כל הלב...

שנים רבות שמרתי את המטבע, אבל עם הזמן נאבד גם הוא כמו התמונות...

עשרות שנות ניתוק מליובאוויטש

כפי שסיפרתי, לאחר שסיימתי ללמוד בליובאוויטש חזרתי הביתה לקרמנצ'יג ושם למדתי לעצמי, ולפעמים עם גיסי שהיה שוחט ובודק. אחרי תקופה קצרה בה ישבתי על התורה ועל העבודה, בשנת 1925 התחתנתי והתפרנסתי מבישול סבון. חייתי עם משפחתי בקרמנצ'יג עד שהמלחמה הגיעה לרוסיה בשנת 41 ואז נמלטנו ליישוב כלשהו בהרי אורל ונשארו שם עד סוף המלחמה. אחרי המלחמה עברנו ללנינגרד. בינתיים לא היתה פרנסה מבישול סבון והתפרנסתי כמנהל-חשבונות, תחילה רגיל ואחר ראשי. במשך כל אותן שנים הייתי מנותק לגמרי מכולם ולא הייתי בחברת חסידים. נהגתי ללכת בקביעות לבית-הכנסת היחיד שהיה בלנינגרד אבל גם שם לא נוצר קשר מספיק ביני ובין החסידים. חייתי בעצם בבידוד מוחלט, אך כל אותן שנים קשות ברוסיה המשכתי תמיד לשמור על

מספר שאלות שפורטו במכתב. באותה תקופה הרבי הרש"יב נסע למרחצאות המים החמים בווייסבאדן שבגרמניה למשך חודש וכשחזר רצתי עם הסוסים והעגלה שנשלחו לקבל את המזוודות בתחנת רודניא. כשהגעתי לתחנה חיכיתי עד שהרכבת הגיעה, אך גם אז נחמן השמש לא הרשה להיכנס, וכך עמדנו שם כמה בחורים והמתנו. לבסוף יצא אלינו ואמר "זייט געזונט קינדער" ואחר הוסיף בערך כך: גם כשאתה נוסע, הנשמה שלי נשארת כאן...

סידרתי את הספרים המפורסמים

אחרי המלחמה הראשונה נפלה בחלקי זכות מיוחדת. כשהרבי רש"יב ברח מליובאוויטש, הוא ארז את הספרים שלו בחבילות – בערך 12 אלף ספרים – ושלה אותם למוסקווה, למחסן של הגביר ר' זלקא פרסיץ.

אחרי המהפכה לקחו מהחסיד הגביר את כל רכושו ובכלל זה את כל הספרים שהיו במחסן, והעבירו אותם לספריית לנין, שם הם נמצאים עד היום. אתם בטח יודעים יותר טוב ממני שבית-המשפט כבר פסק שהספרים שייכים לרבי שליט"א ולחב"ד אך הרוסים עוד לא החזירו. בימים אלה קראתי בעיתונים שבין הספרים יש רבים שכתוב בהם השם שניאורסון, ובתחילה החזירו לרבי אחד מהם ואחר-כך עוד שבעה. מה זה שייך אליו? – ובכן, אני הייתי זה שזכה לסדר ולמיון את הספרים. היו בספריית הרש"יב הרבה ספרים ללא סדר (בין 12 ל-15 אלף) כולם מעורבבים אלה באלה, משניות, גמרא, מדרשים, חסידות וכי' – ואני מיינתי אותם לפני האריזה. אגב, תוך-כדי מיון מצאתי בין הספרים תמונה של הרבי רש"יב ושל הרבי ריי"צ. אלה היו תמונות קטנות מאוד ולקחתי אותן לעצמי. לצערי הן אבדו ממני אבל אני זוכר אותן. בתמונה של הרש"יב למשל ראו אותו יושב בכורסה עם כובע – כמו בתמונתו הידועה היום – וחותרת הצלם בצידה השני של התמונה, העידה שצולמה ברוסטוב. חבל. היתה לי עוד מזכרת מהרש"יב שאבדה לי – מטבע של עשרה רובל שהרבי רש"יב נתן בזמנו לאבי, ר' שלמה-זלמן, תמורת חומרי הבנייה של אחד המקוואות שאבי בנה.

שתי הנהגות אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע, כפי שנרשמו מפי אבי-סבו של החתן, התמים ר' יצחק ווידרין ז"ל
 - בראיון "כפר חב"ד" שלפנ"ז - (מתוך ס' "הליכות ומנהגי שבת קודש", עפ"י הסדר שם)

Two practices of the Rebbe Rashab, as they are recorded by the Chosson's great-grandfather (in the Interview above).
 (In the sequence brought in "Halichos U'Minhagei Shabbos Kodesh" - Practices of the Chabad Rebbes and their disciples on Shabbos).

12 הליכות ומנהגים - בעניני שבת קדש

שיר השירים⁷³.

כ"ק אדמו"ר הזקן

השירים במקום לכו נרננה.
 כ"ק⁷⁴ אדה"ז אמר שאילו איישר חילו הי' מתקן אמירת שיר

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב, מפי ויקרא עד פי נצבים הי' אומר לפני
 קבלת שבת שיר השירים - לא עם הטעמים כ"א בניגון מיוחד
 לזה⁷⁵.

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב

כ"ק⁷⁶ אדמו"ר מהורש"ב נהג לומר שיר השירים בכל ליל ש"ק,
 לפני קבלת שבת מש"פ ויקרא עד ש"פ נצבים וילך.

פרק רביעי

קבלת שבת

קביעת מקום לתפלה⁷⁷.

כ"ק אדמו"ר הזקן ואדמו"ר האמצעי

אדמו"ר⁷⁸ הזקן ואדמו"ר האמצעי הנה מקום קבוע שלהם
 בבית הכנסת הי' במזרח, בקרן מזרחית דרומית. וכן הי' מקום
 התפלה של כ"ק אדמו"ר מהר"ש.

73 אמירתו לפני קבייש - "מתקנת הקדמונים ז"ל" - כף החיים סי' רס ס"ק כז.

74 דרכי חיים ושלום סי' שסו הערה א' וש"י.

75 סיפורי חב"ד חט"ו ע' 207 וש"י.

76 רשימות-ה ע' 28.

77 סי' המלך במסביב ח"א ע' רצו.

78 שו"ע אדה"ז ה"ל תפלה סי' צ ס"י"ח.

79 ספר השיחות תרצ"ו-הש"ת ע' 50.

כ"ק אדמו"ר מהורש"ב

בראש⁷⁹ השנה תרנ"ד - נעשה מקום זה - קרן זית מזרחית
 דרומית - מקומו הקבוע של כ"ק אדמו"ר מהורש"ב.

הרבי⁸⁰ (=אדהרש"ב) הי' עומד מצד ימין, במזרחית דרומית
 ובנו הרבי מהורש"ב הי' עומד מאחורי העמוד, בצפון, שם הי'
 מקומו הקבוע.

רבינו

רבינו הי' נוהג - בתקופת רוב השנים - להכנס לקבלת שבת
 שעה שלמה אחרי הדלקת נרות נכון קבע רבינו בשעתו והודיע
 למוכריו הראשי הרה"ח רחמי"א חדקוב ז"ל. כניסתו לבית הכנסת
 הגדול הי' ע"י מדריגות הסמוכות לחדרו (ובחזרתו לחדרו אחרי
 התפלה, נקט דרך ארוכה)⁸¹. בהכנסו לביהכ"נ, אחז בידו הק'
 (השמאלית) הסידור ("תורה אור"). התפלל בקרן מזרחית דרומית⁸².
 נהג לעמוד באמירת לכו נרננה עד אחרי אמירת "ברכו"⁸².

קבלת שבת

אין⁸³ הש"ץ מתעטף בטלית למנחה או למערב, לא בשבת
 ויו"ט ולא בר"ה.

כשחל⁸⁴ יום טוב או חול המועד בעש"ק, מתחילים התפלה
 מזמור לדוד וגו'.

אנא⁸⁵ בכח - דקבלת שבת⁸⁶ - אומרים בלחש.

לכה דודי

*ביאור ה-"לכה דודי" - ע"פ חסידות - ראה במפתח לנוסח
 התפלה והקידוש.

79 שם.

80 ר' יצחק ווידרין שיחי' - כפר חב"ד גליון 612 ע' 30.

81 ראה ירושלמי ברכות פ"ה ה"א. שו"ע אדה"ז סי' צ ס"י"ג.

82 ראה באר היטב סי' רסב. דרכי חיים ושלום סי' שעא.

83 היום יום-ט כסלו. ע"ד הלכה - ראה לקוטי שיחות ח"ט ע' 276. חיי"ג ע' 200.

84 סידור.

85 היום יום-ב' סיון.

86 ראה פני"ח שער השבת פ"ו. סידור שלי"ה. סי' כתר ש"ק (גאון) ח"א-ב, ע' קפג.

87 ס"ד.

הי²³⁹ עולה לתורה לבד, מבלי שיקראו לו. כך הי גם בשבת, כשהי עולה למפטיר.

כ"ק אדמו"ר מהוררי"צ

כשעשו מנין בדירתו של כ"ק אדמו"ר מהוררי"צ, הי כ"ק אדהרי"צ עולה למפטיר.²⁴⁰

רבינו

כששהה²⁴¹ רבינו בפאריז (בשנת תשי"ז), הי מקבל עלי כל שבת שלישי או מפטיר והי מנדב כל פעם – 300 פרנק.

לפני קבלת הנשיאות הי רבינו עולה בכל שבת, לששי. לאחרי קבלת הנשיאות, עלה כל שבת למפטיר. אופן קריאתו לתורה הי בשם "אדוננו מורנו ורבינו בן הרב רבי לוי יצחק".

באם הי זה שבת שרבינו הי אומר בו קדיש. נהג רבינו לומר הי"חצי קדיש" שאחרי קריאת התורה. רבינו התחיל ללכת ממקומו להבימה כדי שיוכל לומר הי"חצי קדיש" מיד בתום הקריאה. בגמרו הי"חצי קדיש", קראו לו לעלות לתורה.

"הגבה" במנהג חב"ד

הנהוג²⁴² בחב"ד דמינחים הס"ת על השולחן לאחרי הגבה וקודם הגלילה – וראה זה חדש – שדוקא בעל ערוך השולחן מאשר ומשבח מנהג זה.

"הגבה"

כ"ק אדמו"ר מהורשי"ב

כאשר²⁴³ עשו "הגבה", הי כ"ק אדמו"ר מהורשי"ב מביט על הספר תורה ואומר הפסוקים זאת התורה וגו' ומסיים "גדל תורה ויאדיר" בעימה מיוחדת.

רבינו

²³⁹ ר' יצחק וידרין שיחי – כפר חב"ד גליון 612 ע' 30.

²⁴⁰ הרה"ח ר' ישראל שיחי גאדדאן.

²⁴¹ ספר ימי מלך ח"ג ע' 942.

²⁴² ממכתב רבינו – אג"ק חייט סיע של.

²⁴³ לשמע אוזן – מדור כ"ק אדהרשי"ב סי' ב.

כ"ק אדמו"ר מהוררי"צ

בעלית²³² לתורה מורה ונוגע בטליתו, לא רק בתחילת הפרשה שיקראו אלא גם במקום סוף הקריאה וכן עושה גם ש"ק.

רבינו

כאשר²³³ עולה לתורה נוגע בתחילת מקום הקריאה, בסופה, וחוזר ונוגע (בלא טלית, לבד כשעלה בשמחת"ת לחתן בראשית) בתחילתה ומברך ברכה שלפני. בגמר הקריאה נוגע בסוף מקום הקריאה ואח"כ בתחילתה ומברך ברכה שלאחרי.

באם השמיט "ברכו את ה' . . . -ראה "נספחים" ערך "ברכה"ת".

"חזק"

גם²³⁴ העולה לתורה אומר חזק חזק ונתחזק.

"מפטיר"

נשיאי חב"ד דייקו לעלות למפטיר דוקא²³⁵.

כ"ק אדמו"ר מהר"ש

בשבת²³⁶ הי כ"ק אדמו"ר מהר"ש המפטיר בנביא . . למפטיר הי יוצא אל הקהל.

כ"ק אדמו"ר מהורשי"ב

כ"ק²³⁷ אדמו"ר מהורשי"ב עלה למפטיר בכל שבת. הי²³⁸ נוהג לעבור על המפטיר (לעצמו) לפני אמירת המפטיר.

²³¹ ע"ד ההלכה – ראה ספר המאמרים תשי"ח ע' 146 ובהערות שם.

²³² רשימות-ד ע' 13.

²³³ ספר ימי בראשית ע' 206.

²³⁴ היום יום-ליח טבת.

²³⁵ נהבאר בשיחת ליל שמחת"ת תשס"ו סי"ט.

²³⁶ כפר חב"ד גליון 613 ע' 15. וראה ספר השיחות תרי"פ-תרפ"ז ע' 240 ע"ד מקום

שיבת אדמהויש בעת קריאת התורה.

²³⁷ ספר ליובאוויטש וחילוי ע' 28.

²³⁸ שיחות: שמחת"ת תשס"ז סי"ז. ש"פ וילך תשכ"ה סי"ז. בראשית-ב תשל"א סי"ה ועוד.

אבי-סבו של החתן, ואחד ממשפחת הכלה –
כפי שהוזכרו כתלמידים בישיבת תו"ת שבליובאוויטש
בספר "ליובאוויטש וחייליה"

*The Chosson's great-grandfather; & from the Kallah's side –
as they are mentioned in "Lubavitch V'chayaleha" – a
compilation with the original students of Lubavitch.*

Translation in English:

On the Right:

Rabbi, the "Tomim"
Yitzhak Vidrin
From Kremenchug.*

On the Left:

*Rabbi, the "Tomim"
Shmuel Botvinnikov
From Charol. Worked in business.
Son-in-law of Rabbi Meir Simcha Chein.*

* This title refers to students in Yeshivas Tomchei Temimim, the Lubavitch yeshiva system, literally "complete one", as it is a Yeshiva where one works on his middos (character traits) to be totally devoted to Hashem.

תמונה מהתוועדות בסמרקנד (אחרי המלחמה)
 בה נראים כמה ממשפחת הכלה – "בוטוויניקוב"
 A "Farbrenge" in Samarkand (post-War years)-
 seen are members of the Kallah's family.

התוועדות חסידיות בסמרקנד בימים ההם. מימין לשמאל: ר' יעקב פיל, (מעליו) ר' אלעזר וילנקין, (מימינו) ר' יצחק שקולניק ע"ה, (משמאלו) ר' אלעזר גורליק, ר' אהרון מקובצקי, ר' משה לרנר, בוטביניקוב, ר' שמואל-חיים פרנקל, ר' לייב חן, ר' יוסף שיף, (במרכז) בנו ר' אריה-לייב שיף, ר' שמואל גורביץ, ר' מרדכי גורליק, בוטביניקוב, בוטביניקוב, פלדמן (חתנו של הרה"ח ר' מענדל גודל ע"ה)

Translation of caption

A Chassidic Farbrenge in Samarkand in those days. R to L: R' Yaakov Pil; (above him) R' Elazar Vilenkin; (on his right) R' Yitzchak Skolnik a"h; (on his left) R' Elazar Gorelik; R' Aharon Makovitzky; R' Moshe Lerner; Botvinnikov; R' Shmuel Chaim Frankel; R' Leib Chein; R' Yosef Schiff; (in center of photo) his son R' Arye Leib Schiff; R' Shmuel Gurevitch; R' Mordechai Gorelik; R' Botvinnikov; R' Botvinnikov; R' Feldman (son-in-law of R' Mendel Nodel a"h).

(Ed. Note – This photo appeared in an article in "Kfar Chabad," and did not identify everyone's first name therein).

הוספה: כתבה בעיתון הכללי המפורסם "דה בוסטון גלוב" על אבי-סבו של החתן (כ"ו טבת תשנ"ד)

Supplement: An article on the Chosson's great-grandfather, in "The Boston Globe" (Jan. 9, 1994)

NIGHT & DAY

Itskhok Vidrin, who immigrated with his family to the United States a few days shy of his 99th birthday, has settled into his new home in Brighton.

GLOBE STAFF PHOTO/JOHN BOAMING

100-year-old emigre recalls his journey

By Jeff Kantrowitz
SPECIAL TO THE GLOBE

BRIGHTON - A dozen graying Lubavitcher Hasidic elders and a few of their heirs clutch Hebrew-Russian prayer books one Saturday morning in Beth Chomesh, a fluorescent-lit synagogue in Rabbi Moiche Gerkow's basement. Gerkow, a Russian emigre, reads a portion of Exodus from a weathered Torah and returns

A year after moving to the US, Itskhok Vidrin and his family building quiet life in Brighton

the scroll to its wooden ark.

Worshiper Itskhok Vidrin rocks vigorously back and forth, his black yarmulke and white hair covered by a cloth tallis, a Jewish

A New Generation of Immigrants

prayer shawl. Vidrin sings the plaintive strands of a

Hebrew verse: "Let them praise the Name of the Lord for His Name is sublimely exalted."

To reach Boston unscathed on Sept. 25, 1992, a few days shy of his 99th birthday, VIDRIN, Page 10

'We crossed the ocean. It was just like the crossing of the Red Sea. Of course, we didn't have to cross it by land. We flew over it.'

ITSKHOK VIDRIN

For Vidrin, life in US 'is much easier'

■ VIDRIN

Continued from Page 9

drin first had to elude the Ukrainian Jews' 20th-century foes: pillaging cossacks, property-confiscating Bolsheviks and Stalinists, advancing Nazi cavalries, post-War anti-Semites. "With God's help," he says softly through an interpreter, "I was able to live 100 years."

And with the help of the New York-based Hebrew Immigrant Aid Society, an agency that helped resettle 36,000 Soviet Jews last year, Vidrin was able to emigrate. Like many of the estimated 15,000 local Jewish immigrants from the former Soviet Union, Vidrin and his family qualified for resettlement here as political refugees. These refugees earn their coveted asylum status by demonstrating political persecution or "fear of persecution" to American hearing officers in the US embassy in Moscow.

Boston Jewish Family & Children's Services, a social service agency that works with the Hebrew society, secured housing, health care and public assistance grants for Vidrin, his wife, his son and his daughter-in-law soon after their arrival. Itskhok Vidrin is a rarity: Persecution precluded many Jews in the former Soviet Union from practicing their religion, and even fewer Ukrainian Jews managed to survive Stalin's purges and Hitler's Holocaust. He has no plans to assimilate.

An odyssey begins

Vidrin's odyssey began Sept. 9, 1893, in Kremenchug, an industrial Ukrainian city. He was the first of four children born to Hava, a homemaker, and Zelman Moshé who built boilers in the Black Sea port city of Nikolayev.

At age 3½, Vidrin entered the local *cheder*, an intensely religious elementary school. His upbringing was traditional Lubavitcher, a sect of Hasidic Judaism that stresses intellectualized spirituality.

In 1906, a year after cossacks had shot dead one of his cousins, Vidrin departed an inspired bar mitzvah performance. In 1910 he traveled to the town of Lubavitch, Belorussia, to study Talmud in a yeshiva overseen by the fifth Lubavitcher rebbe, or Grand Rabbi. The seventh rebbe, ailing 91-year-old Menachem M. Schneerson, lives in New York.

"How was it possible not to know the fifth rebbe?" Vidrin asks rhetorically in Talmudic form. "Thousands of people were flocking to Lubavitch to ask him questions, seek his advice."

Vidrin, who zealously played the violin, often debated Torah and Talmud from 7:30 a.m. until 10:30 p.m. But a rabbi's wife didn't lie

Emigre recalls brushes in former Soviet Union with Nazis and Bolsheviks

ahead. "I didn't study for a purpose," he says. "I was just studying."

Soon, family concerns and an accounting career edged out a full-time religious calling.

The Bolshevik Revolution of 1917 brought an end to his father's employment of workers. Itskhok was barred from a trade union, and he shunned Communist Party membership.

"Everybody suffered from the Bolsheviks," Vidrin says. "Everybody suffered. Just the people on top lived well. They could have a feast while everyone was starving."

The Vidrins didn't fare much better under Joseph Stalin's regime. Forced collectivization of farms meant less food on the family table during 1932 and 1933.

With the outbreak of World War II, Nazi artillery shells rained on Kremenchug. Vidrin, his wife, Sarah, and their two sons, Sam and Mikhail, trekked 12 miles to hitch a freight train to Poltava, Ukraine. "Whatever we had in our hands, we could take," Vidrin says. "What else could we take? The city was burning."

As German troops advanced toward Stalinograd through the winter of 1941, so did the Vidrins. The family fled in railroad cars pockmarked by Nazi bombs. The journey lasted 23 days.

Although his 37-year-old wife died of dysentery near Saratov and his sons contracted typhus, Vidrin's faith never waned. "We knew what the Germans were doing," he says. "We knew the Germans were exterminating Jews. Of course we had hope. . . . It was impossible for us to lose our faith in God. This was like losing our soul."

Waiting out the war

Vidrin waited out the war working as an accountant at a collective farm in the Ural Mountains. After the war he settled in Leninograd. He scheduled business trips around Jewish holidays in order to observe rituals without provoking censure.

Before long, he met Pesya, who would become his second wife. Together, the couple raised Vidrin's sons; both children graduated from college and worked as engineers. Their

father began to find anti-Semitism a daily emotional drain: "We kept hearing things like, 'You Jews go to Israel.' . . . Of course we were afraid for our life. We knew what could happen to Jews."

As Jews began emigrating to Israel en masse in the 1960s, the elder Vidrin wanted to join them. But he never did. When his son Sam moved to Boston three years ago to host local Russian-radio programming, he placed family unity first.

Three generations of Vidrins - including Itskhok, his son Mikhail and grandson Boris - arrived in Boston in 1992. Their Boston Jewish Family & Children's Services caseworker, Irena Katz (also an immigrant from the former Soviet Union), has anchored them.

The Vidrins pay approximately \$700 rent for their two-bedroom apartment on Brighton's Washington Street, an amount difficult for the retired Vidrins to bear. As political refugees, each of the four oldest Vidrins (Itskhok, Pesya, Mikhail and Mikhail's wife, Yvgenia) receives food stamps and \$426 of federal assistance every month. Soon, they hope to find subsidized housing for the elderly.

"Life for Jews in America is much easier," says Itskhok Vidrin. "Here we live so quiet, so happy."

Sitting across from a silver samovar and kiddish cup in their livingroom, the Vidrins discuss Itskhok's longevity.

"He really has a good temperament," says Pesya Vidrin, now 85. "In 50 years, he has never said a bad word to me."

Vidrin nods calmly. "We were taught that our tongues should be clear, that swear words should not be used."

He was also taught to learn the Torah, the first five books of the Old Testament. Reclining, Vidrin tells the Exodus story, including God's parting of the Red Sea so that Moses could lead the Israelites fleeing Egyptian oppression.

Vidrin reveres Moses, who is said to have delivered the Torah from God. But he never thought he would experience Moses' exodus firsthand.

"We crossed the ocean," Vidrin says with a toothy, silver-flecked smile. "It was just like the crossing of the Red Sea. Of course, we didn't have to cross it by land. We flew over it."

► To contact Rabbi Moiche Gerkow, call 333-0477. Call Barbara Palant at the Synagogue Council of Massachusetts, 244-6506, for information on other religious options for Russian-speaking Jews.

לזכות

החתן הת' דוד ראובן והכלה חנה

שיחיו

ווידרין

ליום חתונתם בשעטומ"צ,

יום ג' שהוכפל בו כי טוב,

י"ז סיון ה'תשס"ט

שנת הקהל

~

שיזכו לבנות בנין עדי עד

על יסודי התורה והמצוה

כפי שהם מוארים במאור שבתורה

זוהי תורת החסידות

~

ולזכות

הוריהם וזקניהם

ומשפחותיהם

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות